

Małgorzata Anna Karczmarzyk

Notatka rysunkowa w kształceniu przedszkolnym i wczesnoszkolnym

Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna nr 1 (5), 21-25

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Małgorzata Anna KARCZMARZYK

Uniwerytet Gdański

Gdańsk

Notatka rysunkowa w kształceniu przedszkolnym i wczesnoszkolnym

Abstract: Sketchnoting in Kindergarten and Primary Education

The article is a presentation of one of the methods by which you can explore the world more broadly and you can facilitate this cognition. Sketchnoting is such a method. This is not new and innovative method, however, seems to be ignored in the early childhood education process in Poland. Recently it has become trendy not in early childhood education, but for example, in coaching, tutoring, and it is sometimes used by trainers of visual thinking. I want to demonstrate how it can be used just to work with the youngest.

Key words: sketchnoting, early school

Słowa kluczowe: notatka rysunkowa, edukacja wczesnoszkolna

Wprowadzenie

Żyjemy w świecie zmieniającym się nader dynamicznie. Jesteśmy otaczani przez obrazy, zagłuszani przez dźwięki, rozpraszeni przez coraz nowsze technologie, a mimo to pozostajemy „ślepi i głusi”. Zapominamy, że właściwości otaczających nas przedmiotów poznajemy za pomocą wielu zmysłów. Nasz układ nerwowy odbiera nie tylko sygnały zewnętrzne, ale i dochodzące z naszego wnętrza. Jan Gondek pisze: „Wszystkie bodźce — zewnętrzne i wewnętrzne — stanowią źródło funkcjonowania mózgu ludzkiego. Teoria odbicia zakłada, że rzeczywistość istnieje obiektywnie, niezależnie od naszej świadomości i jest poznawalna” (Gondek, 1974). Dlatego też warto poznawać świat za pośrednictwem metod, które to poznanie mogą ułatwić. Taką metodą jest notatka rysunkowa, której poświęcam niniejszy artykuł.

Notatka rysunkowa — co to jest?

Metoda pracy, o której piszę, nie jest nowa ani innowacyjna, wydaje się jednak pomijana w procesie kształcenia najmłodszych dzieci w naszym kraju. Ostatnio modna staje się wcale nie w edukacji wczesnoszkolnej, ale np. w coachingu, tutoring, bywa też stosowana przez trenerów myślenia wizualnego. Funkcjonuje pod nazwą *sketchnoting*, co tłumaczone jest z języka angielskiego jako *sketch* 'szkic' i *noting* 'notowanie'. Notatki rysunkowe albo notowanie z elementami szkicowania, bazgrania, rysowania Klaudia Tolman opisuje następująco:

Bywa, że jest to proces nieświadomy (bazgranie w czasie rozmowy telefonicznej czy tzw. zentangle), może być też jednak w pełni świadomy i stymulowany przez nas samych. Forma ta jest szczególnie pomocna w procesie uczenia dla wzrokowców oraz kinestetyków i często przyjmuje formę np. map myśli czy infografik (Tolman, dostęp: 12 VI 2015).

Podobny typ działań rysunkowych wprowadziła do swojej metody nauczania szkolnego Wendy Anderson Halperin, która stworzyła projekt „Drawing Children into Reading”, czyli — w wolnym tłumaczeniu — „Rysowanie dzieci jako czytanie”. Pracowała ona z dziećmi w wieku 4–7 roku życia i odkryła, że

Notatka rysunkowa nr 1. Źródło: badania Katarzyny Witek

Notatka rysunkowa nr 2. Źródło: badania Wendy Anderson Halperin

mogą nauczyć się one rysować wszystko, czego dowiedzą się o świecie: od roślin, zwierząt, postaci bajkowych i filmowych, aż po własne doświadczenia. Badaczka pisze: „Kiedy rozwijamy te umiejętności, ich pismo poprawia się, a wizualne i przestrzenne rozumienie świata sprawia, że stają bardziej pewne siebie i mają większe poczucie własnej wartości” (Anderson Halperin, dostęp: 12 VI 2015). Projekt ten łączy dziecko z nauczycielem i prowadzi do upodmiotowienia relacji dorosły — dziecko. Ma wymiar emancypacyjny. Chodzi tutaj bowiem o dialog rysunkowy (Karczmarzyk, 2014), dzięki któremu poznajemy siebie nawzajem. Dorosły — w tym wypadku nauczyciel albo wychowawca — może na płaszczyźnie wizualno-werbalnej dostrzec więcej, może komunikat wizualny dziecka odczytywać na wiele różnych sposobów. To rysunkowe czytanie świata przez dziecko wprowadza je w głąb poznawanego zjawiska lub doświadczenia. W ten sposób uczy się ono danego obiektu zewnątrz i wewnątrz. Przez obserwację, zapamiętanie kształtu, a później — „przerysowanie” go z wyobraźni, dziecko ukonkretnia swoją wiedzę o danym obiekcie, a jednocześnie „oswaja” ją. Jest to swoisty autokomunikat dziecka. Jako nadawca przekazuje ono własny komunikat rysunkowy, a jako jego odbiorca jednocześnie przetwarza go

Notatka rysunkowa nr 3. Źródło: badania Wendy Anderson Halperin

i interpretuje (Łotman, 1999). W ten sposób dziecko poznaje dany obiekt dogłębnie.

Przykładowe notatki rysunkowe dzieci

W tekście zaprezentowałam kilka przykładów notatek rysunkowych dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym¹. Są to wizualizacje dotyczące zarówno poznanych przez dziecko pojęć (np. pojęcia radości), jak i wiedzy na temat świata, najważniejszych zabytków Europy, znanych bohaterów filmowych, a także własnych doświadczeń i najbliższego otoczenia dziecka.

¹ Materiał ilustracyjny pochodzi z badań Katarzyny Witek, realizującej pracę w ramach studiów podyplomowych w Gdańskiej Wyższej Szkole Humanistycznej (2015), oraz ze strony internetowej W. Anderson Halperin, która opisywała swoje działania z dziećmi na konferencji INTE (International Conference on New Horizons in Education, Rzym 2013).

Wnioski

Rysunek jest z nami od najmłodszych lat, z biegiem czasu jednak — jako do- rośli — zapominamy, że sprawia nam nie tylko przyjemność, lecz także dosko- nale sprawdza się jako metoda sporządzania notatek, planów, schematów i ge- nerowania pomysłów. Dzieci uwielbiają rysować i potrafią narysować wszystko. Jak się okazuje, mają one ogromną wiedzę na różne tematy. Czasami łatwiej im się porozumieć z dorosłymi za pośrednictwem rysunku, gdyż wizualizacja jest bardziej wieloznaczna i pozwala na głębszą interpretację (Karczmarzyk, 2014). Dzięki temu mogą opowiedzieć nam, dorosłym, więcej, a dzięki tworzeniu no- tatek rysunkowych same „oswajają” trudny dla nich temat lub zaczynają rozu- mieć dane zjawisko/problem szerzej.

My, nauczyciele, szczególnie przedmiotów artystycznych, decydujemy w du- żym stopniu o tym, jak będzie wyglądała przygoda dziecka ze szkołą, jak będzie się ono uczyło nowych pojęć, jak będzie podchodziło do nieznanych sobie pro- blemów, jak będzie rozwiązywać przydzielone mu zadania. Czy w szkole będzie mu towarzyszyć nuda, brak motywacji, lęk i niepokój, czy może radość tworze- nia i uczenia się, spełnienie i satysfakcja z dobrze wykonanego zadania? Dlate- go we współczesnej szkole nie może zabraknąć nowych metod i działań, które dają radość dziecku i zachęcają je do aktu tworzenia. Jak wynika z opisywanych przeze mnie doświadczeń, prezentowana metoda należy do dobrych praktyk i jest wykorzystywana nie tylko we wczesnej edukacji.

Bibliografia

- Anderson Halperin, W. *Drawing Children into Reading NFP*, <http://www.drawingchildreninto-reading.com/our-profile.html> (dostęp: 12 VI 2015).
- Gondek, J. (1974), *Dydaktyczne pomoce wizualne w opinii specjalistów*. Gdańsk: Instytut Kształcenia Nauczycieli.
- Karczmarzyk, M. (2014). *Co znaczą rysunki dziecięce?* Gdańsk: Wyd. Anwi.
- Łotman, J. (1999). *Kultura i eksplozja*. Warszawa: PIW.
- Tolman, K. *Sketchnoting — co to jest?*, <https://www.klaudiatolman.pl/myslenie-wizualne/sketch-noting-co-to-jest/> (dostęp: 12 VI 2015).